

ÜST PALEOLİTİK

Üst Paleolitiğe “Ren Çağı” adı verilir. Bunun süresi nispeten kısadır. Bazı prehistorik istasyonların, özellikle Alplerdekilerin coğrafi durumları Orta Paleolitik’ten itibaren glacial (buzullaşma) safhalar ile endüstri silsilesi arasında doğrudan bir ilginin kurulmasına olanak sağlamıştır. Üst Paleolitik, Würm Buzulu’nun II.safhasının sonunda başlar. İklim hissedilir derecede soğur ve kuru bir hale gelir. Bu şiddetli iklim koşulları, insanları korunmak için Moustérien’e göre daha çok mağara ve sığınaklar aramaya mecbur kılmıştır. Bu arada dışarıda yaşam tamamen durmuş değildir.

Üst Paleolitik, Neanderthal ırkının kayboluşu, ilk Homo *sapiens*’lerin ortaya çıkışı ile karakterize edilir. Homo *sapiens*’ler becerili ve bize daha yakın olan insan türleridir. Homo *sapiens*’ler Grimaldi, Cro-magnon ve Chancelade olmak üzere üç büyük ırk grubunda toplanır. Üst Paleolitik’te bu insanların görülmesi insanlık tarihinde çok önemli bir olaydır.

Üst Paleolitik aletleri ele alacak olursak, taş aletler daha becerili ve daha özel çalışılmış bir durum gösterirler. Alt ve Orta Paleolitik’te gördüğümüz biface’lar (iki yüzeyle aletler) Üst Paleolitik’te kaybolmuşlar ve bunların yerini yine çakmaktaşıdan, özellikle yonga ve dilgi üzerine yapılmış, birçok işte kullanılan çok işlenik aletler meydana çıkmışlardır.

Üst Paleolitik’te çok çeşitli aletler vardır. Önemli sorunlardan biri de kemik ve boynuzdan yapılmış aletlerin Orta Paleolitik’ten daha çok çeşitli oluşudur. Yani bu devirde kemik endüstrisi çok çeşitlidir. Avrupa’da olduğu gibi, Anadolu’da da durum aynıdır. İğneler, bızlar, harponlar, baton de commandement’ler, sarbaka, savurga, süslü kemik eşya ve diğer kemik objeler Üst Paleolitik kemik endüstrisinde görülen kullanılmaya elverişli aletlerdir.

Bundan başka Üst Paleolitik’te, artık zihin ve kafa ile ilgili, manevi hayata dair sanat eserleri de başlar. Resim, gravür, bas-relief (alçak kabartma) ve heykeller yapılmaya başlanmıştır. Bu arada soğuk bir fauna ile ilgili bizon ve ren geyiklerinin, fillerin, gergedanların ve diğer küçük hayvanların resimleri yapılmıştır. Yani demek oluyor ki, Üst Paleolitik, insanlık tarihinde çok büyük bir aşamadır. Kendisinden önce gelen Orta Paleolitik’ten çok değişiktir.

Artık mağara bulunmayan yerlerde yavaş yavaş yüzeyde, toprak içinde çukurlar açmak suretiyle “Fond de cabane” olarak isimlendirilen çukur ev yapımı da başlamıştır. Yine yavaş yavaş imar ile ilgili belirtileri de görmek mümkündür.

Üst Paleolitik’te süslenme merakı da açıkça görülmektedir. Özellikle kadınlarda kırmızı toprağa yüzlerini sürmek, balık kemiği, kavkı, hayvan kemik ve kabuklarından, diş ve iskelet kalıntılarından kolyeler takmak suretiyle süslenme olgusunun geliştiğini görmekteyiz.

Bu devrin önemli meselelerinden biri de artık ölülerini itina ile gömme işinin başlamış olmasıdır. Ölüyü yatırmak, etrafına taş koymak, üstünü örtmek, dirilecek inancıyla yanına eşyalar koymak gibi belirtileri görmek mümkündür.

Sonuç olarak, insan endüstrisi, fauna ve iklim bakımından diğer paleolitik devirlerden büyük bir fark gösteren Üst Paleolitik, Yontmataş Çağı'nın en parlak, en ileri bir safhasıdır.

Gabriel de Mortillet zamanında Üst Paleolitik kronolojisi Solutréen ve Magdalanien olmak üzere iki kültürden ibaretti. Aurignacien'in, Üst Paleolitik'te bir safha olarak hesaba katılması ve kronolojiye konması diğerlerinden daha sonraya kalmıştır. Bu devrin kronolojiye oturtulması uzun bir çalışma ve emeği gerektirmiştir. Bu yüzden kronolojideki yeri değişmez bir durumdadır. Batı Avrupa'da Aurignacien, Solutréen ve Magdalanien olarak saptana kültürler, Üst Paleolitik devrin değişmez kültürleridir.

Bu devrin üç adamı yani Grimaldi, Cro-magnon ve Chancelade'a bakıldığında, prehistorya açısından Grimaldi adamının Aurignacien'de, Cro-magnon adamının bütün Üst Paleolitik'te ve Chancelade adamının da Solutreo-magdalanien'de yaşadığı kabul edilir.

AURIGNACIEN

Üst Paleolitik devrin ilk safhası ve ilk kültürüdür. Özel aletleri ya da endüstri topluluğu bakımından Moustérien'in üstünde ve Solutréen'in altında bulunmaktadır. Bu isim Fransa'da Yukarı Garonne'da Aurignac mağarasında keşfedilen endüstriye göre verilmiştir. Burası 1860 yılında E. Lartet tarafından çıkarılmıştır. Aurignacien endüstrileri, taş ve kemikten yapılmış ileri düzeydeki aletlerden oluşur. Bu kültürde Aurignacien ve Perigordien isimli iki paralel safha vardır. Aurignacien endüstrisinin en karakteristik tarafı kemik endüstrisidir. Bu kemik aletler özellikle kemik, diş ve ren geyiği boynuzundan yapılmışlardır. Taş aletler, esas olarak kemik aletlerin işlenmesinde kullanılmış benzemektedirler.

Aurignacien'in en karakteristik kemik endüstrisi, dipleri çatallı yahut dipleri yarık kemik uçlardır. Klasik Aurignacien'de yer alırlar. Delikli, saplı değnekler ve delikli ayı dişleri de bu aletler arasındadır.

Karakteristik çakmaktaşı aletler ise, "sırtlı kazıyıcılar", burinler (taş kaelmler), "iki tarafı boğumlu dilgi aletler" ve "kırılmış çentikli dilgi"lerdir. Sırtlı kazıyıcılar Aurignacien'in bütün seviyelerinde bulunurlar. Fakat özellikle Klasik Aurignacien'de yaygındırlar. Aurignacien'in bölümleri ile Perigordien arasındaki paralelliği şöyle bir tabloda gösterebiliriz:

Üst Aurignacien: Dipleri çatallı kemik uçlar	Perigordien IV-V: Font-robot uçlar. Gravette uçlar
Klasik Aurignacien: Dibi yarık kemik uçlar, sırtlı kazıyıcılar	Perigordien III-II: Kıvrık dilgiler, ileri Chatel-peron uçlar
Alt Aurignacien:	Perigordien I: Chatel-peron uçlar
	Abri-audi

Aurignacien’de birçok sırtlı kazıyıcı tipleri tespit edilmiştir. Bu kültürde Aurignacien ve Perigordien olmak üzere iki paralel safha olduğunu söylemiştik. Perigordien ismi D. Peyrony tarafından verilmiştir. Perigordien kültürü Aurignacien’in Gravettien ve Chatel-perronien endüstrilerine paralellik gösterir. Bu bağlılık hesaba katılarak uçların tümüne Perigordien uçları ismi de verilir. Aurignacien de bu kültürün paralelliği içinde çeşitli şekiller gösteren ve daha çok mızrak ucu şeklinde toplanan kemik uçlu bir safha göze çarpar ki, buna Klasik Aurignacien safhası denilir. Bu safha Aurignacien kültürleri süresi bakımından ortada yer alır. Perigordien’in Aurignacien’le paralelliği aslında üst, alt Aurignacien’den başlayarak 5 paralel safha halinde sırası ile Chatel-perron, ileri chatel-perron, Gravette ve Font-Robert uçlarına uyarlık gösterir.

Avusturya’da Aurignacien ile paralel giden bir başka kültür daha vardır ki, buna Willendorf denilmektedir. Aurignacien genel olarak Fransa, Belçika, Almanya, Avusturya, İspanya ve Türkiye’de tespit edilmiştir. İtalya’nın Üst Paleolitiği mikrolitli bir endüstri ile birlikte saptanmıştır.